

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

Art. I. De Pœnis Vindicativis in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62649](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62649)

14. Irregularitates & inhabilitates contrahuntur.
15. Sententiam de factis semper exigunt pœna positiva :
16. Non semper negativa, privantes jure non plene quasi :
17. Neque etiam privatio debiti conjugalis ob incestum.
18. Cetera pœna, jure plene quasi adimittentes, exigunt sententiam.
19. Saltem criminis declaratoriam :
20. Licet, eas ipsò jure & ante sententiam incurri, asseratur.

1. **P**œna in genere est *Lasio*, quæ vindicatur, quod quique commisit, inquit S. Augustinus, *can. Pœnitentia* 4. § *Pœna, de Pœnit. dist. 3.* relatus; vel, ut eam ex Cujacio definit *Zacchus Cornent. in ff. hac Rubr. n. 1.* est Delictorum seu criminum coercitio, inducta ad disciplinam publicam emendationem. Ex qua definitione

2. Patet primò, hujusmodi & propriè dictas pœnas non esse Excommunicationem & reliquas Censuras; cum Medicinales sint, *c. 1. de Sent. excom. in 6. &* delinquente correcto, relaxandæ, *c. Ex literis 11. de Constitut. & c. Qua fronte 25. de Appellat. Qua de re infra Tit. 39. à n. 12.*

3. Patet secundò, hujusmodi pœnas etiam non esse, quæ sunt merè Civiles; cum non publicæ disciplinæ emendationem, sed privatam satisfactionem spectent: sive eæ Legales aut Judiciales, hoc est, à lege vel iudice ad illati damni vel injuriæ reparationem impositæ: sive Conventionales, hoc est, mutuò contrahentium consensu contractui appositæ sint; ut is firmius observetur. Cujusmodi pœna, si contractui contravenerit contrahentium uterque, à neutro solvitur, *c. Constitutus 7. cum paria delicta*

quoad pœnam privatam mutua compensatione tollantur, *c. fin. de Adult. & l. Si ambo 10. ff. de Compensat.* Si verò illi contraveniat tantum unus, ab ipso pœnam exigi posse, patet ex *c. Dilecti 4. de Arbitr. & l. Pacto 14. C. de Pactis.*

An autem sicut, si quoad omnia, sic etiam, si quoad partem solum aliquam contractus non observetur, v.g. si ad mille constitutò die solvendo sub pœna quinquaginta aureorum ex conventionem obligatus, diei illius termino adveniente, solummodo quingenta solvat, non ad integram quinquaginta, sed ad viginti quinque duntaxat aureorum pœnam obligetur, dubium & inter Interpp. controversum reddit decisio Innocentii III. *c. Suam 9. Episcopo integram petenti silentium imponens*: cujus æquitate rigorem legum Civilium, illò etiam casu totam, hoc est, quinquaginta aureorum pœnam exigi permittentium, *l. Siquidionum 5. §. fin. l. In executione 85. §. 6. ff. de V. O. correctum*; ac proinde de Jure Canonico solvendam tantum partem, debiti quantitati, non solutæ respondentem, *in c. cit. cum Glossa V. Per solutis*, volunt Innocent. Panormit. *n. 6. &* Berouius *in c. Dilecti cit. n. 82.*

Hic tamen *c. cit.* intellectus, licet primò occurru non displiceat, minus expeditus est; quia imprimis Civili Jure inducta totius pœnæ commissio injustitiam & peccatum non continet; atque idcirco correctionem Apostolicam, saltem extra territorium Ecclesiæ Romanæ temporale & in foro Sæculari observandam, non admittit. Deinde; quia Papa ne verbò quidem meminit ullius correctionis Juris Civilis, aut improbat ejus dispositionem, ut probè advertit Cabedo *Divers. Jur. arg. Lib. 2. cap. 18. à n. 11.* sed respondet ad consultationem; ac proinde de Jure, secundum doctrinam Glossæ *fin. c.*

*Consultationi 16. de Temp. Ordinat. & Navatri in c. Accepta 3. de Restitut. Spo-
liat. opposit. 1. n. 2. Demum; quia i-
dem, dum Episcopum contentum esse
jubet septem librarum solutione, apertè
ei silentium imponit non tantum super
pœna tota: sed super parte etiam quan-
titati non solutæ respondente, minimè
obscurò argumentò, eam neque ex par-
te committi: vel sicut apposita est, com-
mitti in totum, ut in c. Suam cit. no-
tat Barbosa n. 10.*

6. Quare ad Innocentii mentem pro-
pius accessisse videntur Sarmiento *Lib. 5.
Select. cap. 6. n. 11. Zæsius in l. Stipula-
tionum 5. §. fin. ff. de V. O. n. 5. Fachineus
Controvers. Lib. 10. cap. 62. & cit. Bar-
bosa n. 13. qui propositò textu ab Inno-
centio rejici negant pœnam conventiona-
lem, secundum leges moderatâ, quæ si in-
dividua est, eò de quo inter partes con-
veniat, ex parte solum præstitò vel ex-
hibitò, tota solvatur: sed solummodo
in Clericis, & præsertim Episcopis, re-
probari volunt pœnam, quæ, ut respec-
tù quadraginta debitorum triginta sunt,
valde immoderata & excessiva est; quòd
ista ipsis etiam legibus Civilibus rejicia-
tur, l. *Pœnam 44 ff. §. 1. Cùm allegas
15. C. de Usuris. Uti & eam, quæ præ-
standa est, etiam minimâ parte, ut se-
ptem respectù quadraginta sunt, non so-
lutâ; quòd Ecclesia, quæ Justitiæ altrix
& mater Æquitatis est, eam minùs con-
venire judicet modestiæ ac decentiæ sta-
tùs Clericalis, & vel maximè Episcopa-
lis; cùm enim Episcopus perfectionis ex-
emplar & magister sit, non solum ab in-
justitiæ avaritiæque crimine, sed ab ejus
etiam specie debet abhorrere, *can. Glo-
ria 71. pr. 12. q. 2. §. c. Cùm ab omni 10.
de Vita & honest. meritòque in eo talis
exactio, licet aliàs injusta non sit, tan-
quam inhonestâ, hoc est, minùs decens***

non toleratur, c. *Suam cit. & eam, Epì-
scopus, 14. q. 1. Gonzalez in c. Suam cit.
n. 1. in fine.*

7. Porro propriè dictæ seu Vindicati-
væ pœnæ pro varietate delictorum variæ:
& imprimis quidem aliæ sunt Capitales,
quibus mors eaque vel naturalis gladiò,
laqueò, igne & rotâ &c. vel Civilis, me-
diâ aut maximâ capitis diminutione, liber-
tatem aut jus Civitatis adimendò, in-
fertur: aliæ verò non-Capitales: eaque
vel Pecuniariæ, quibus multa, non parti,
sed fisco applicanda imponitur: vel
Corporales, quibus aliquando per incarce-
rationem, abstinentiam, in Monasterium
detractionem, relegationem, verberationem,
imò & truncationem membri,
vg. aurium, narium, manùs, corpus as-
fligitur, aliquando per dignitatis aut pub-
licæ exiliminationis ademptionem dimi-
nuitur status, aut infamia irrogatur: vel
Spirituales, quibus delinquentis officio spi-
rituali vel ipsius aut SS. Ordinum usu at-
que exercitio, perpetuò vel ad certum
tempus privatur, ad eâve obtinenda in-
habilis redditur: ut vg. sunt Degradatio,
Depositio, & aliquando suspensio,
privatio SS. Sacramenti Eucharistiæ, se-
pulturæ, beneficii Ecclesiastici &c. Tho-
lolanus *Partit. Jur. Canon. Lib. 4. Tit.
16. cap. 1. Zæsius in ff. hâc Rubr. n. 2.
& 6. & Vallenl. ibidem §. 1. n. 5.*

8. Secundò aliæ sunt Legales & Cano-
nicæ sive Ordinariæ, hoc est, à Lege vel
Canone, iisve æquivalente Consuetudi-
ne præscriptæ vel receptæ: & aliquando
quidem infligæ ab ipso Jure, hoc est,
Lege vel Canone; ut ipsò factò, quò
crimen perpetratur, etiam ipsæ ante ju-
dicis sententiam, saltem condemnato-
riam, contrahantur: aliquando verò per
sententiam judicis, ad eam secundum le-
gum aut sacrorum Canonum præscriptum aut
receptam Consuetudinem condemnantis,
imponun-

imponuntur. Aliæ arbitraræ sive extraordinariæ, quæ nullâ Lege vel Canone aut Consuetudine sunt definitæ: sed iudicis, personarum qualitatem & delictorum circumstantias ponderantis, arbitriò imponuntur, Tiraquell. in l. Si unquam §. V. Revertatur. C. de Revocand. donat. n. 5. & Suarez de LL. Lib. 5. cap. 7. n. 1.

9. Tertiò, aliæ Positivæ, ad sui executionem exigentes aliquam sive ipsius delinquentis sive alterius cuiuspiam actionem, vg, verberationem, solutionem; aliæ Negativæ sive privativæ, in negatione vel amissione, vg, beneficii, officii, usûs Ordinis, fructuum consistentes, Palao Tract. 3. disp. 2. p. 1. n. 1. & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 3. His præmissis

10. Duplex & utrumque magni in Praxi momenti dubium occurrit. Primum, an reo de crimine legitime convicto necessariò infligenda pœna ordinaria, vel istius loco decerni arbitraria possit. Non quidem à iudice supremo sive Principe; hic enim, cum legibus humanis superior sit, l. Princeps 31. ff. de LL. easque, utpote à sua voluntate pendentes, relaxare valeat, cur ordinariæ, secundum leges infligendæ, arbitriam sufficere nequeat, non apparet. Quantumvis autem hoc ita sit, à Iustitiæ tamen tramite etiam ipse non ita facile recedet, si, specialibus circumstantiis aliud non poscentibus, pœnas fontibus decernere assuefecit, non arbitrio suo, sed definitas legibus: quæ, quò ipse flecti potest, sinistro affectu non moventur, & paria promeritis pariter indulgent aut irascuntur.

11. Sed ab inferiore: de quo loqui videtur S. Augustinus Epist. 158. ubi Soleo, inquit, audire in potestate esse iudicis. molire sententiam & mitius vindicare, quam leges jubent. Et profectò, si ordinariâ mitiorem pœnam sufficere non posset, quâ ratione pro reo & ad pœnæ remissio-

nem vel mitigationem potest interpellari?

Nihilominus, ab isto iudice reis, de crimine legitime convictis per se ordinariam pœnam infligendam, communis DD. sensus & ratio est; quòd inferior potestas immutare & corrigere nequeat legem superioris, c. Cum inferior 16. de Majorit. & iudici non liceat iudicare de legibus: sed secundum ipsas, can. In istis 3. dist. 4. quæ, ut inter culpam & pœnam esset æqualitas, illam delictis commensurârunt. Unde iudex, si pœnâ legali graviorem decerneret, injuriam faceret reo, plus ab ipso, quàm secundum leges debet, exigendò: si verò mitiorem infligeret, peccaret in Rempubicam, regulariter solius facti quæstionem ei committentem, & pœnæ definitionem reservantem authoritati legis, l. Ordine 15. pr. ff. ad Municipal. quâ iudex clementior esse non debet, Novell. 82. cap. 10. Accedit; quòd leges, quibus pœnæ decernuntur, ferè dirigantur ad iudices, & conceptæ sint verbis imperativis, inducentibus obligationem, præscriptas pœnas non tantum subeundi reo, sed iudici etiam, quem potissimum instrunt, infligendi. Ne huic doctrinæ opposita ratio urgeret, dixi, Per se; quia per accidens aliquando, non legalis, sed mitior pœna infligitur à iudice: nec solum Ecclesiastico, qui, quia sententiam sanguinis ferre non potest, c. Sententiam 9. Ne cleric. vel Monach. legibus constitutam mortis aut mutilationis pœnam in mitiorem commutare: aut, si gravitas criminis hanc non admittat, reum degradatum tradere debet curiæ Seculari, c. In Archiepiscopatu 4. de Raptoribus: sed etiam à Seculari, qui propter circumstantias qualitatis personæ delinquentis & actûs peccaminosi, ob vehementiam passionis, doloris, vel ebrietatem &c. minùs delibe-

12.

deliberati, & gravitatem criminis minuentes, vel imbecillitatis, infirmitatis, paupertatis &c. sensum pœnæ augentes pœnam legalem mitigare: imò, si circumstantiæ crimen multum aggravent, aliquando exasperare potest, *Zoëlius in ff. n. 11.* & *Engel ad hanc Rubr. n. 4.*

Simili modo extraordinaria pœna imponi reo potest, quando crimen in iudicium deductum est per viam Inquisitionis, *c. Inquisitionis 21. de Accusat. ut ibi dictum n. 98.* uti & propter numerum delinquentium; cum enim multi delinquant, aliquid detrahendum est severitati, *can. Ut constitueretur, 22. dist. 50. & can. Ordinationes 3. in fine, 9. q. 1.* Nisi multitudo in scelere suo contumaciter perseveraret, aut crimen valde esset enorme; hoc enim casu in totum plecti & deleri potest.

13 Alterum dubium est de pœnis ipsò jure latis, an ante omnem iudicis sententiam sint subeundæ. *Q*uia in re inter DD. satis convenit Primò, ita contrahi Censuras; ut, qui delictum, cui excommunicatio, suspensio vel interdictum ipsò jure inflictum est, commisit, communione fidelium, administratione beneficij vel officij, Divinorum participatione statim debeat abstinere, ut ex *can. Si quis suadente 17. q. 4. & 1010 Tit. de Sent. excom.* colligitur, *Suarez & Salas de LL. ille Lib. 5. cap. 5. n. 5. iste Disp. 15. f. 2. n. 29.*

14 Convenit inter eos secundò, à jure inductas, & ante omnem sententiam observandas varias irregularitates & inhabilitates ad suscipiendos vel exercendos sacros Ordines, beneficia Ecclesiastica obtinenda, suffragium in electione ferendum, impedimenta & nullitates matrimoniorum, electionum, collationum, *cit. Suarez cap. 9. à n. 2. & Laiman. Lib. 3. tract. 4. cap. 15. n. 5.*

Convenit inter plerosque tertio, ad alias etiam & propriè dictas pœnas, tam positivas quàm privativas, si moderatæ sint, ante omnem sententiam subeundas obligare Legislatores potuisse; quia eorum executio à reo faciendi rationabiliter potuisset sperari: nisi mortis, mutilationis, exilij vel alia gravis pœna legibus decreta esset, *Castro de Lege Pœnali Lib. 1. Tract. 4. cap. 15. contra Sotum Lib. 1. de Just. q. 6. art. 6. conclus. 1. generaliter, & contra Cajetanum 2. 2. q. 6. art. 3. cum nonnullis aliis dissentientem quoad pœnas positivas.*

15 An autem, & quæ de facto ita latæ sint, ut constet, multum conferret distinctio inter pœnas. Nam primò, utroque jure lata non extat ulla pœna positiva, ad quam in se exequendam reus ante omnem iudicis sententiam obligetur, *testibus cit. Suarez cap. 7. n. 6. & Salas f. 3. n. 49.*

16 Secundò, de facto variis delictis annexæ sunt pœnæ negativæ, delinquentem ita privantes jure primò quærendò, aut nondum plenè & absolutè quæsitò; sic enim recipiens beneficium parochiale, si intra annum suâ culpâ non ordinetur sacerdos: & Episcopus, si intra sex menses à die confirmationis obtentæ non consecratur, Parochiam & Episcopatum ipsò jure amittunt & dimittere tenentur, ut de illa *c. Licet Canon. 14. de Elect. in 6. de isto Trident. Sess. 23. cap. 2. de Res. habetur, sic, qui horas Canonicas non recitant, fructus non faciunt suos, & pro rato temporis dimittere tenentur, ex *Motu proprio Pii V. qui incipit Ex proximo 12. Calend. Octob. 1571. edito & relato à Navarro Manual. cap. 25. n. 122. & Palao Tract. 3. disp. 5. p. 2. n. 7.**

17 Tertio, de facto, qui carnaliter cognovit consanguineam suæ uxoris, in pœnam delicti ante omnem sententiam privatur

vatur plene quaesito iure exigendi ab ista debitorum conjugale, c. *Transmissa* 4. de *eo, qui cognovit* &c. ut ibi dictum n. 4.

18. Quarto, praeter censuras, irregularitates & haec incestuosi conjugis, probabiliter nulla poena, à Jure infligenda, delinquentem jure plene quaesito, hodie sic privat; ut ille hoc dimittere ante omnem sententiam teneatur. Ita ex communi aliorum sententia citr. Covarruvias cap. 6. §. 8. n. 8. & 10. *Castro de Hæreticor. punir. Lib. 2. cap. 9.* & Lessius *Lib. 2. de l. & l. cap. 29. à n. 63.* partim; quod in poenis benignior interpretatio facienda sit, *Reg. in poenis* 49. in 6. partim verò; quod, licet de aliis quibusdam poenis asseratur, eas ante omnem etiam declaratoriam sententiam incurri, usus tamen & consuetudo obtinuerit, ut ad earum executionem & privationis plenarium effectum sententia, saltem criminis declaratoria, requiratur, arg. c. *Cum secundum* 19. de *Hæret. in 6.* ex cujus dispositione hæreticorum bona, quibus à die commissi criminis ipso jure privantur, ante talem sententiam silco tradi non debent, neque ab isto possunt occupari. Barbosa in c. cit. n. 6. & 8. in rem præsentem plures & magni nominis DD. allegans. Unde

Inferitur, Canonicum, qui propter officium Ecclesiæ suæ Prælaturam vel alium ejusdem beneficiatum, c. *In quibusdam* 12. *V. Sacri* & alium clericum, qui ob S. R. E. Cardinalis percussione beneficiis suis ipso jure privatus est, c. *Felici* 5. in 6. & verisimilius etiam clericum, qui propter commissum crimen Assassinii beneficium & officium, c. 1. *de Homicid. in 6.* & Prælaturam, qui ob male factam rerum Ecclesiasticarum alienationem, *Extravag. Ambitiosa inter com. de Reb. Eccles. alien.* 19. vel aliud delictum Prælaturæ suæ dignitatem, ipso jure amiserunt, eorum pos-

sessionem retinere posse, donec ejusmodi delictorum rei per sententiam declarentur, per tradita à Suarez de *Simonia* cap. 43. n. 13. in fine, & Barbosa in c. *Cum secundum* cit. n. 8.

Neque adversatur, quod c. 1. cit. Assassinus beneficium ita, ut *Liberè alii possit conferri*, & cit. *Extravag. dignitatem suam Prælatus amittere dicatur Absque alia declaratione*; quia priori textu assassini beneficia conferri posse dicuntur, *Postquam* de crimine probabilibus confiterit argumentis; ex quibus verbis liberæ eorum collationi, aut saltem possessionis ablationi, & in alium translationi notitiam publicam præmittendam, cum Sylvestro *V. Assassinus in fine*; posteriori verò in tanto rigore usu non receptum, cum Navarro cit. cap. 27. n. 15. observant Suarez cit. *Lib. 5. cap. 8. n. 14.* & 15. Sanchez *Lib. 7. de Matrim. disp. 53. à n. 5.* & Salas de *LL. Disp. 15. à n. 46.*

Notatur etiam in rem præsentem digna est doctrina cit. Palao p. 2. ex communi DD. sensu verba legum & canonum, privationis v. g. officii, aut beneficii poenam *Ipsò jure & Ante sententiam etiam declaratoriam* infligentium, ita accipientis; ut prioribus poenam ante omnem sententiam condemnatoriam, quæ ea infligatur, incurri; posterioribus verò, eam ante omnem sententiam declaratoriam poenâ à jure statuta: non autem ante omnem declarationem criminis admissi contrahi, significetur, n. 8. & 13. Atque hoc modò explicata ejusmodi Jurium verba non redduntur otiosa; cum eorum vi officio ac beneficio privatus post sententiam criminis declaratoriam omnes, à die commissi criminis perceptos, fructus restituere teneatur: & ipsum beneficium validè permutare, aut in favorem resignare, amplius non possit, juxta dicta *Lib. 3. Tit. 3. n. 31.*

B b b

ARTI-